אוצר מדרשים — מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע שעלו לרגל

אמרו חכמים ז"ל שרבי אליעזר ורבי יהושע עלו לרגל את המקדש, ויהי ערב יום צום כפור המה הולכים בהר הבית והנה מלאך בא לקראתם ובידו חלוק לבן ומגוהץ מזריח כשמש ולא היה שפה לפיו סביב.

ויאמרו איש אל רעהו: "החלוק הזה לאחד ממנו הוא."

ויקריבו עד המלאך וישאלוהו לאמר: לאי זה מהם הוא החלוק.

ויאמר להם: "חלקיכם טובים ונכבדים מזה, אבל זה הוא לאיש אחד מאשקלון שמו יוסף הגנן."

וילכו לדרכם. וכששלמו ימי הרגל יצאו יחדיו ללכת אל האיש האשקלוני, וישמעו אנשי אשקלון עליהם ויצאו לקראתם ויבקשו מהם להתארח אצלם ולא רצו, ויאמרו: לא נתארח אלא בבית יוסף הגנן, וישלחו עמם אנשים לבית יוסף זה עד שהגיעו לפתח בית גנו ויראו אותו מרחוק בגנו מלקט אורות ויקדימו לשאול בשלומו והשיב להם שלום, ויאמרו לו: "רצוננו להתארח אצלך."

ויאמר להם: "הנחתם בעלי העושר והנכסים ובאתם אלי והקב"ה יודע שאין לי בביתי כי אם שתי ככרות לחם."

ויאמרו לו: "יספיק לנו הנמצא בידיך ולא נטריחך לדבר אחר."

וישם לפניהם ויאכלו לחם וישתו מים ויברכו ברכת המזון, ויאמרו לו: "הנך רואה שבאנו אליך מבין אנשי עירך לכן הגד נא לנו מה מעשיך?"

ויאמר להם: "רבותי אתם רואים עניי ודלדולי ואין לי מלאכה אחרת זולתי עבודת הגן שראיתם."

ויאמרו לו: "אף על פי כן, הודענו אם אתה בעבודה זו מנעוריך?"

ויאמר להם: "רבותי, אם יש את נפשכם שאודיעכם עניני ואודותי, אני אגלה לכם הכל, אבי ז"ל היה מגדולי העיר הזאת ומעשיריה. וכשנפטר לבית עולמו איבדתי העושר ההוא ויראוני אנשי העיר ויגרשוני וינשאו אותי. ואצא ואבנה כאן בית ואטע הגן ואזרע בו ירקות וממה שאאסוף מהגן אני מוכר ונותן החצי צדקה לעניים ובחצי ממנו אני מתפרנס ואנשי ביתי."

ויאמרו לו: "דע שהקב"ה ירבה שכרך מאד כי ראינו ביד המלאך חלוק לבן ומגוהץ, ואמר לנו המלאך כי שלך הוא, אבל היה חסר שפה לפיו, על כן באנו להודיעך ולבשרך כי הקב"ה ייטיב לך ואולי תוסיף בזכיותיך."

ויברכם האיש וישבחם וילכו לדרכם, ותאמר לו אשתו: "שמעתי מה שאמרו חכמי ישראל מחסרון שפת החלוק שלך ועתה עשה והשתדל להשלים החלוק."

ויאמר לה: "כדבר אחת הנדיבות תדברי, אבל את יודעת עניי ודלדולי ואין לי לי ממה שאעשה שום זכות."

ותאמר לו: "שמעני אדוני וקח עצתי למען ייטב לך. ועתה הוציאני בשוק ומכרני ותן מחירי צדקה לעניים אולי תשלים חלוקך."

ויאמר לה: "אני מפחד שמא יכפה אותך הקונה ויאניס אותך ואפסיד החלוק כולו."

ותאמר לו: "אני אשבע לך באמונת שמים שלא תבוא תקלה זו על ידי לעולם."

וישמע בקולה וימכרה וייתן דמיה צדקה לעניים. וירא אותה אדוניה שהיתה יפת תואר ויאמר לכבשה ולא יכול לעשות עמה דבר, וישם אותה על בית נכאתה וייתן לה מפתחותיו, אך היא מאנה בו ותאמר לו אינה ראויה להיות סוכנת לך, ויקצוף אדוניה עליה מאד וחמתו בערה בה, וייתן אותה לרועה צאנו ויצווהו לכבשה ולהאניסה ולכפותה. ויקחה הרועה ויפתה אותה בכל יום ויום ויכה אותה הכה ופצוע ולא שמעה אליו, וימרר את חייה בעבודה קשה ובכל צרה והיא מתאפקת ומייחלת לרחמי שמים, ויעברו עליה ימים רבים וילך בעלה ויעבור עליה ויתחפש והיא מרת רוח, תחת פארה רוב שברה ותחת פתיגיל מחגורת שק כי תחת יופי.

ויאמר לה: "היש רצונך שאקנה אותך לאשה ואצילך מרעתך?"

ותאמר לו: "אדוני, לא יתכן זאת כי בעולת בעל אני."

ויוסף לפתותה בדברים ולא שמעה בקולו והעזה פניה ותאמר לא, וכשראה כך נתברר לו שלא עברה על שבועתה ולא הפרה בריתה. ויסר המסוה מעל פניו ותכירהו, וישקו איש את אשתו ויתחבקו ויבכו בכי גדול ותעל שוועתם אל האלוהים, וישמע קול קורא: "התבשר כי נשלם החלוק שלך, וחלוק של אשתך טובה מחלוקך, לך למקום פלוני ותמצא שם ממון רב שטמן אביך."

ויעש כן וילך למקום ההוא וימצא כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות עד אין מספר ויפדה את אשתו, ויוסף לעשות צדקה וחסד כל ימיו.